

Na počátku páté knihy Sókratovi posluchači naléhají, aby jim řekl více; otázka společensví žen v nich pochopitelně vzbudila zájem – tak jako cokoli, co je spojeno se sexem. Sókratés odpovídá ve dvou částech. Nejprve hájí myšlenku, že ženy by měly být vpuštěny do politického života a mezi ty, kdo vládou; dále se pak zabývá otázkou rodiny.

Utopie má být společenským založeným na přirozenosti – může se tedy zdát, že s muži a ženami se v ní bude nakládat různě, protože se očividně svou přirozeností liší. Ale Sókratés odpovídá na svou vlastní námiku: zde jde o špatné pochopení významu pojmu „přirozenost“. Utopie je státem, kde pravomoc náleží těm, kdo jsou schopni příslušného vzdělání. Jediné důležité rozdíly v přirozenosti se tedy týkají oně vzdělatelné složky v nás, jež se v sókratovské terminologii nazývá *psyche*, duše. To, že ženy rodí děti a muži nikoliv, je tělesný fakt, a lze předpokládat, že tento sexuální rozdíl se neprojeví na úrovni duše.

To ovšem neznamená, že by Sókratés považoval muže a ženy za duševně rovnoprávné; právě naopak, jeho argument, že neexistují schopnosti vlastní pouze ženám, a proto ani schopnosti vyhradně mužské, má podpořit jeho tvrzení, že muži jsou celkově lepší než ženy *ve všem* – včetně dikání a vaření (455c–d). Tím však nevylučuje možnost, že některé ženy mohou být více obdařené (než někteří muži) schopnostmi absolutovat to nejlepší vzdělání, a tyto ženy by měly být připuštěny do řad těch nejlepších. Ovšemže jich zde bude méně než mužů.

Tyto vlastnosti jsou typicky mužské – ženy, které uspějí, tedy budou ty nejpodobnější mužům. Sókratés již prohlásil, že ženy, které budou moci dosáhnout nejvyššího vzdělání, budou dělat všechny věci, které dělají muži, včetně „výcviku ve zbraních a jízdě na koních“ (452c). Konkrétně (a zde se Sókratés začíná obávat posměchu) budou jako muži cvičit nahé – a to nejen mladé, ale i staré ženy. Konec konců, říká Sókratés, tyto věci jsou kulturně podmíněné; ještě přednedávnem se Řekové domnívali, že je ostudné vidět na veřejnosti obnažené muže, a barbari tak soudí dodnes. Ale pak „... bylo zahnanó to směšné, které viděly oči, tím, co rozumové důvody ukázaly jako nejlepší“ (452d) – a podobně tomu bude i v tomto případě.

V této představě má rozdíl mezi muži a ženami jednostranné řešení: určité ženy „nadané ke gymnastice a k vojenství“ (456a) budou tedy vlastně přijaty mezi muže. Ženy takto vzdělané pak budou „nejlepší ze všech žen“ (456c). Jinými slovy, Sókratés tvrdí, že to nejlepší, čím se žena může stát, je muž.

Sókratés pak předkládá svůj program zrušení rodiny. Jak již bylo řečeno, vládci nebudou mít svou domácnost či soukromý majetek; nyní Sókratés dále rozvíjí myšlenku, že budou chováni jako dobytek a jejich děti budou vychovávány společně. Právě tato část *Ustavy* vvolává ve čtenáři největší pohoršení

především svým svolením k incestu a eugenickému vraždění novorozenců. Sókratés zde dovádí svou filosofickou nechuť k rodinnému, domácímu životu do extrému.

Sókratés je opatrný, aby neupřel veškerou hodnotu žensví jako takovému. Fakt, že ženy rodí a kojí děti (viz 460d) je třeba považovat za fyzický handicap, který se musí vzít do určité míry na vědomí, ale který má být, například je to možné, překonán a minimalizován. Stejně obnažení obou pohlaví při cvičení je klíčové, protože naučí vládce nepřikládat sexuálním rozdílům žádnou důležitost. Sókratova argumentace neútočí na vyloučení žen z politické sféry, ale spíše navrhuje rozšířit ji o (některé) ženy. Jejich ženskost nemá být vzata v úvahu, nemá být použita proti nim – tímto způsobem pak mohou být začleněny do veřejného života.

Jakkoli ironicky v dialogu Sókratés (či Platón jeho ústy) tyto návrhy míní, interpretace jejich překroucených, nadsazených a zakrývaných aspektů nám pomáhá udělat si představu o struktuře městského státu. Vidíme život rozdělený mezi veřejnou sférou, kde se muži navzájem předstihují ve službě společenským hodnotám, a soukromý prostor, o kterém čím méně se ví, tím lépe, skrytý prostor, kde jsou počaty děti a dějí se i jiné věci bez vědomí polis. Veřejná sféra náleží mužům; je to oblast slov a idejí, charakterizovaná otevřeným zápolením o čest – to jest uznání sobě rovnými. Tělo je zde charakteristicky nahé, tato „hérojská obnaženost“ (původně pouze při atletických cvičeních, kterou však umělci později vztáhli na mladé muže obecně) představuje osobu jako jednoduchého tvora, pouhou sebe vědomou společenskou jednotku. V souítěi tyto osoby docilují odlišení – jejich obecnství je tedy založeno na jejich původní podobnosti. (Ve Spartě se občané nazývali *homioi*, „podobní“.) Ženy byly vyloučeny na základě stejného principu, díky kterému je Sókratés zahrnul do společensví, na základě toho, že podobnost (v důležitých věcech, ať již jsou definovány jakkoli) je základem státu. Tato podobnost byla ve většině řeckých států konkrétně ztělesňována účastí na společných vojenských cvičeních a v útvarech, jejichž jádrem byli *hoplité*, stejně cvičení a vyzbrojení, účinní nikoli jako organizovaná hierarchie, ale jako uniformní masa.

Soukromá sféra stála vůči sféře veřejné v přímém kontrastu. Zde byla první věcí odlišnost – žensví v sobě neso zvláštní hodnotu, protože muži a ženy k sobě v manželství budovali vztah skrze svou vzájemnou rozdílnost. Dům byl nikoli místem souítěe, ale spolupráce, nikoli idejí, ale věcí, nikoli poct, ale majetku, vřzdoby, nábytku. Lidské tělo je tu typicky ozdobené; zde je první místo výroby i spotřeby, místo, kde se občané setkávají se svým přírozeným já a se zemí. Sókratovská fantazie se snaží právě toto spojení se zemí rozetnout a upřít tak tělu a přirozenému já jejich osobnost.